

Forelesning ved oppstart av masterstudiet i diakoni ved Diakonhjemmet, 1.sept 2004.

Aktuelle utfordringer for diakonifaget

Det er en merkedag for Diakonhjemmet når vi nå starter opp masterstudiet i diakoni. Da «Indbydelse til Oprettelse af et norsk Diakonhjem» ble sendt ut i november 1889, var hovedmålet å utdanne diakoner slik at «unge, dygtige, kristeligssindede Mænd faar en grundig Uddannelse, for saa, efter endt Kursus, at gaa ud i Menighederne og vie sit Liv til Kampen mot Synd og Nød».

✳ Av Kjell Nordstokke:

Til tross for at mye er blitt annerledes siden starten for over hundre år siden og Diakonhjemmet har vokst til å bli en stor institusjon med betydelig bredde innenfor høyere utdanning og forskning, i tillegg til sykehusdrift og forvaltning, har diakonutdanning forblitt en sentral oppgave. Det var derfor naturlig at utfordringene fra høgskolereformen med omlegging til bachelor- og masterstudier ble møtt offensivt fra vår side, og at også diakonifaget fikk topp prioritet i innsatsen for å gjøre Diakonhjemmet i stand til å møte denne nye situasjonen. Derfor er det med stor glede og tilfredshet vi nå kan markere at masterstudiet i diakoni er i gang!

Betyr denne utviklingen en «akademisering» av diakonutdanningen som fjerner den fra de idealene Hartvig Halvorsen og de andre grunnleggerne av Diakonhjemmet handlet ut fra? Vil kravene til faglig kompetanse føre til en svekkelse av de mer personlige forutsetningene for god diakonal handling, slik som sinnelaget, holdningene og det kjærlige blikk for nesten i nød?

I denne forelesningen vil jeg starte med dette spørsmålet og forsøke å sette opp noen kriterier for hva som bør kjenne-tegne diakonal utdanning. Etter hvert vil jeg knytte dette til hva jeg oppfatter som sentrale utfordringer for diakonien, og dermed for diakonifaget, i dagens kirke og samfunn. Målet mitt er å få fram at den diakonale utdanningen til enhver tid må vurderes ut fra den gjerning den er tenkt å utruste til, og de utfordringer en slik gjerning forutsettes å måtte møte.

«Store oppgaver»

Her er det all grunn til å fastholde tradisjonen fra Hartvig Halvorsen. I den nevnte innbydelsen fra 1889 pekes det på «store Oppgaver» som krever «Mænd, som, baade theoretisk og praktisk, er grundig uddannede til sin gjerning». Med dette lanseres noen utdanningspolitiske prinsipper som har fulgt Diakonhjemmet helt til i dag: for det første en betoning av sammenhengen mellom teori og praksis, og for det andre et kontekst- og problemorientert perspektiv på det faglige arbeidet. Det har preget diakonutdanningen, men i like stor grad sykepleier- og sosionomutdanningen her på huset.

Diakonhjemmets grunnleggere hadde bakgrunn i indremisjon og dermed i pietistisk kristendomsforståelse. For dem var det selvsagt at grunnbetingelsen for å bli diakon var et personlig kall til tjeneste. Men fordi arbeidsoppgavene var så krevende, måtte også kunnskap og ferdigheter utvikles. «Den ydre Færdighed og Øvelse kan etter vor Mening ikke vurderes høit nok. I et enkelt Tilfælde af Nød kan man vistnok klare sig uden særlig Øvelse, naar blot Hjertelaget er der. Men hvor det gjælder et stadig Arbeide, Dag ud og Dag ind, blandt Syge med en Mængde mer eller mindre vanskelige Tilfælder, der vil man forstaa, at Kravene til en Diakons Kyndighed ikke er smaa. En Sygdom kræver den slags Pleie, en anden Sygdom en anden Slags».

«Bærekraftig kyndighet»

Igen finner vi viktige prinsipper som siden har fulgt utdanningen på Diakonhjemmet. For det første prinsippet som sammenhengen mellom tro og fag. For det andre betoningen av bærekraftig kyndighet, det vil si en faglig

kompetanse som er i stand til å bli stående i en krevende arbeidssituasjon og til å møte den som trenger hjelp ut fra den enkeltes premisser og livssituasjon. Det krever både praktisk øvelse og teoretisk kunnskap, men også holdninger og personlig tro.

Så er altså spørsmålet om hva «akademiseringen» av diakonifaget gjør med denne tradisjonen. For meg er det klart at det vil føre til et tap for faget dersom relasjonen til praksis og utfordringene fra praksisfeltet svekkes. På samme måte vil det være uheldig dersom de akademiske kravene til faget skulle innebære en nedvurdering av fagpersonen som engasjert person. Dette mener jeg ikke bare fordi jeg ser betydningen av å fastholde tradisjonene fra slutten av 1800-tallet. Enda viktigere er det å peke på de krav som i vår tid stilles til diakonal praksis. Her nevner jeg bare kort kravene til profesjonalitet og til slitestyrke innenfor utsatte omsorgyrker i et samfunn preget av ideologisk forvirring og økende individualisering. Utfordringen til masterstudiet er å møte disse kravene offensivt, og å gjøre det på en måte som er faglig etterrettelig.

Uten at jeg her og nå skal ta mål av meg til å gi en fullgod resept på hvordan dette skal gjøres, vil jeg likevel peke på noen faglige grep som kan bidra til å ivareta dette anliggende.

For det første er det av avgjørende betydning å bruke en induktiv metode i arbeidet med diakonifaget. Diakonal teori må være kritisk-konstruktiv refleksjon over praksis. Eller for å si det på en annen måte: Erfaringene fra den diakonale hverdag er det viktigste råmateriale for

diakonifaget. Men samtidig må dette materialet møtes av kritiske og konstruktive spørsmål om hva diakoni etter sin egenart er og skal være i den konteksten den er satt inn i, med de krav det normative grunnlaget for diakonien stiller. På den måten kommer det fram at diakonifaget både må forholde seg til induktiv og deduktiv metode, nettopp for å få fram fagets forpliktelse overfor relasjonen mellom praksis og teori, og den tverrfaglighet denne relasjonen uvegerlig impliserer. Den virkeligheten at et mennesket rammes av sykdom, urett eller annen form for nød, vil med nødvendighet være en tverrfaglig virkelighet, og den må møtes med et vidt spenn av spørsmål, fra de mest eksistensielle om lidelsens mening og mestring til de mest praktiske om hva som er god omsorg i den gitte situasjonen.

For det andre gjør henvisningen til diakoniens normgrunnlag det nødvendig å klargjøre hvordan dette normgrunnlaget kan gjøres gjeldende, og da nettopp i relasjonen mellom teori og praksis. Her handler det om mer enn det formelle normgrunnlaget, det vil si det som er nedfelt i lover og regler. Like brennende er spørsmålet om hvordan dette grunnlaget kan internaliseres i den faglige hverdag på en måte som gjør at personen kan oppfattes å være troverdig, både i egne og i andres øyne.

Dette anliggende kan behandles på flere måter. Det kan tas opp knyttet til spørsmålet om motivasjon og personlig egnethet for en bestemt yrkesutøvelse, men det er også relevant i drøftelsen av hvilke etiske og eksistensielle perspektiver som kan bidra til å gjøre diakonalt arbeid bærekraftig, slik at dette oppfattes

som verdifullt og meningsfullt, både av yrkesutøveren selv og de som berøres av dennes innsats. Det handler med andre ord om ikke bare å forstå en handling, men også å tolke den. Fordi diakonien har rotfeste i kirkens tro og liv, forpliktes faget på en tolkning i dette perspektivet. Dermed blir det en viktig oppgave for diakonifaget å bruke innsikt fra teologien på en måte som tydeliggjør egenarten i den diakonale handling og også å gi holdepunkter for å beskrive det som gir bærekraft til diakonale yrkesutøvere.

«...mellom det åndelige og det hverdagslige»

Dette kan tematiseres på ulike måter. Blant annet bør diakonal spiritualitet gjøres til gjenstand for en fornyet faglig refleksjon. Her ligger en rekke spennende temaer og venter. Den klassiske formelen «Be og arbeid» har alltid stått sentralt for å motivere til en kristendomsforståelse i vekselvirkning mellom det åndelige og det hverdagslige, slik at begge er steder for tjeneste. I vår tid er denne tanken styrken av inspirasjonen fra keltisk fromhetstradisjon, og også fra vi kan kalle en sakramental kristendomsforståelse hvor det enkle hverdagslige i troens perspektiv rommer det hellige. En slik spiritualitet fører med seg et bestemt perspektiv, eller *Sehweise* som det heter på tysk: en måte å se nesten på, og tilsvarende å se ens egen tjeneste til beste for nesten i nød. Finner vi her holdepunkter for å utvikle en diakonal spiritualitet som gir bærekraft til den som står i diakoniens tjeneste? Er dette en spiritualitet som det er bruk for både i kirke og samfunn, som en motvekt mot den form for sekularisering som tingliggjør både medmennesker og enkelthandlinger?

Det kan også være en aktuell oppgave å gripe tilbake til de klassiske dydene visdom, tapperhet, måtehold og rettferdighet. Allerede tidlig i middelalderen ble disse tilføyd de kristne dydene tro, håp og kjærlighet. I vår tid merkes en renessanse for dydslæren. Mange mener den gir god hjelp til å finne troverdige svar på hvordan det kan være en sammenheng mellom verdier i samfunnet og verdier for den enkelte, i en tid da pluralisme og hedonistisk individualisme synes å åpne for absolutt relativisme i etiske og eksistensielle spørsmål.

Her er det ikke tid for å ta opp de enkelte dydene satt i en diakonifaglig sammenheng. Men jeg kan ikke unnlate å peke på tradisjonen fra Aristoteles som la vekt på praktisk visdom eller klokskap (*fronesis*) som forståelsen av hva som er godt eller skadelig for mennesket, og dermed for hva som må gjøres i en konkret situasjon. At vi her også har et konstruktivt utgangspunkt for å ettertenke hva som er diakonal klokskap, ser vi også av bruken av dette begrepet (eller rettere sagt av adjektivet som er avledet av det) i Det nye testamentet. Slik spør Jesus i Matt 24,45: Hvem er en tro og klok (*frónimos*) tjener?

Det er derfor all grunn til å konkludere at en styrket fagliggjøring av diakonien (og for den saks skyld av diakontjenesten) slett ikke behøver å føre til en «akademisering» i den forstand at relasjonen til praksis blir svekket eller at den diakonale yrkesutøver som person kommer i bakgrunnen. Tvert imot. Men dette krever solid faglig innsats og bevissthet når det gjelder valg av metode og tematikk for det faglige arbeidet.